

УДК 69.003

МЕТОДОЛОГІЧНІ ПІДХОДИ ДО ОЦІНКИ СТІЙКОСТІ ФУНКЦІОНУВАННЯ ПІДПРИЄМСТВА

Кононова І.В., аспірантка

ДВНЗ Придніпровська державна академія будівництва та архітектури

В данной статье проведен анализ существующих методологических подходов и методов оценки стойкости функционирования предприятий. Проведенный анализ подходов раскрыл ряд недостатков. Предложены направления для совершенствования методики оценки стойкости предприятий.

Ключевые слова: анализ, методологический подход, метод, оценка стойкости функционирования, предприятие.

An analysis of existing methodological approaches and methods of stability assessment of enterprises functioning has been conducted in this article. This analysis of the approaches has shown a number of drawbacks. New directions for improving of the methodology of enterprises stability assessment are proposed.

Key words: analysis, methodological approach, method, assessment of stability of functioning, enterprise.

Постановка проблеми. Аналіз сутності поняття стійкості функціонування підприємства дозволяє зробити висновок, що для господарюючого об'єкта стійкість характеризує такий стан рівноваги, коли функціонуючий об'єкт не виходить за межі можливих станів, вільно маневрує в разі дії дестабілізуючих чинників, адаптується та виконує поставлену задачу. Однак найважливішим завданням залишається кількісна оцінка даного показника.

Оцінка – це результат визначення та аналізу якісних і кількісних характеристик об'єкта, що ним управляють, а також самого процесу управління ним. Вона дає можливість установити, як працює підприємство, чи досягаються поставлені цілі, як зміни й удосконалення в процесі управління впливають на стійкість підприємства, його ефективність тощо.

Різні дослідники пропонують як різні підходи, так і різні методи оцінки. Але єдиного підходу до оцінки стійкості досі немає.

Аналіз останніх наукових досліджень. Значний внесок у розробку методологічних і теоретичних аспектів оцінки стійкості підприємства зробили Анохін С.Н., Бодров О.Г., Валеева Н.М., Довгий В.І., Кондратьєва О.В., Кондрашова В.К., Магомедов Р.М., Маковейчук К.О., Михайлюк Р.В., Олефіренко О.В., Савінська Н.А., Слабинський Є.А., Тхор С.А., Храмова Л.Н., Швайка Л.А. та інші.

Вся різноманітність методів оцінки функціонування підприємств дозволяє виокремити ті, які можна застосовувати в сучасних умовах. В теперішній час підвищується роль інформаційної забезпеченості прийняття управлінських рішень в сфері планування і контролю фінансово-господарської діяльності підприємства. Такий інформаційний базис створює комплексний підхід до оцінки стійкості функціонування підприємств, дозволяючи розробити дієві рекомендації щодо підвищення рівня ефективності та надійності їх діяльності, за умови вірогідності отриманих результатів.

Постановка завдання. Метою статті є аналіз існуючих методичних підходів та різноманітних методів оцінки стійкості функціонування підприємств.

Вклад основного матеріалу дослідження. В результаті проведеного аналізу існуючих досліджень щодо оцінки стійкості можна виділити такі підходи: системний, сценарний, ресурсний та комплексний підходи (табл. 1).

Ряд дослідників, використовують системний підхід [Лоскутов Р.Ю., Магомедов Р.М., Брянцева І.В., Бєлий І.І., Слабинський Є.А., Кочетков В.М., Пергамент М.Д., Білих Л.П., Сайфулін Р.С., Стоянови Є.А. і Є.С.]. Системний підхід до оцінки стійкості дає можливість глибше зрозуміти причини зміни цього явища, яке в розрізненому вигляді здається випадковим, але об'єднані в систему її елементи сприяють виявленню закономірностей їх виникнення. Він дозволяє сформулювати погляд на стійкість функціонування підприємства як соціально-економічної системи: взаємодія між окремими частинами системи набагато більше впливає на її зміну, ніж результативна робота окремих складових. Основним недоліком наведеного підходу є той факт, що оцінюється стійкість функціонування підприємства в цілому, а розкладу системи на складові та їх взаємозв'язку не надається належної уваги.

Наприклад, Слабинським Є.А. було вперше розроблено метод визначення інтегрального показника стійкості функціонування внутрішньоекономічної системи, а також сукупності локальних показників стійкості окремих функціональних підсистем, ринкової інфраструктури, включаючи: 1) виділен-

ня модулів формування локальних показників стійкості, у тому числі диференційованих за етапами життєвого циклу внутрішньоекономічної системи; 2) визначення вагових коефіцієнтів як оцінки значущості окремих функціональних підсистем (або модулів) у структурі інтегрального показника стійкості функціонування; 3) визначення локальних показників і ступеня стійкості; 4) розрахунок інтегрального показника стійкості [1]. Але в роботі цього автора не встановлюється взаємозв'язок між складовими та чинниками, що впливають на них, що ускладнює спроможність максимально реалізувати всі потужності підприємства для зміцнення його стійкості сьогодні та в майбутньому.

Таблиця 1

Основні підходи до оцінювання стійкості функціонування підприємств

Підходи	Методи	Автори
Системний підхід	Нормативний метод	Лоскутов Р.Ю.
		Магомедов Р.М.
	Індексний метод	Белий І.І.
	Інтегральний метод	Брянцева І.В.
		Кочетков В.М.
		Пергамент М.Д.
		Слабинський Є.А.
		Храмова Л.Н.
	Коефіцієнтний метод	Кадиков Г.Г.
		Сайфулін Р.С.
Стоянови Є.А. і Є.С.		
Сценарний	Методи функціонально-вартісного аналізу	Романова А.І.
		Тхор С.А.
	Балансовий метод	Кондратьєва О.В.
	Коефіцієнтний метод, рейтингування	Михайлюк Р.В.
	Нормативний метод	Полозова А.Н.
		Фролова Н.В.
		Хорев А.І.
Метод експертних оцінок	Золотов А.В.	
Ресурсний	Імітаційний метод	Маковейчук К.О.
		Олефиренко О.В.
	Коефіцієнтний, балансовий метод	Докієнко Л.М.
		Швайка Л.А.
	Прогностичні методи	Ковалевич В.М.
	Методи функціонально-вартісного аналізу	Берлін М.С.
	Коефіцієнтний метод, прогностичні методи	Анохін С.Н.
Зайцев О.М.		
Коефіцієнтний метод	Кондрашова В.К.	
Комплексний	Нормативний метод	Савінська Н.А.
	Інтегральний метод	Бодров О.Г.
		Валєєва Н.М.
	Коефіцієнтний метод	Довгий В.І.
Індексний метод	Древінг С.Р.	

Храмова Л.Н., базуючись на системному підході до оцінки, пропонує показник стійкості визначати через співвідношення фактично отриманих результатів функціонування системи до максимально-можливого рівня. [2] Як результат функціонування приймається випуск готового продукту високої якості у встановленому обсязі та строки, що може бути досягнуто при забезпеченні збалансованого використання ресурсів потенціалу системи з її характеристиками та компонентами. Цей показник, на наш погляд, більшою мірою характеризує рівень використання виробничої потужності підприємства, а не його стійкість.

Белій І.І. пропонує оцінювати стійкість на основі індексу стійкості за бізнес-процесами (маркетинговими, виробничо-технологічними, фінансово-економічними і організаційними). [3] Але дослідження цього автора не торкаються соціальних та інвестиційних аспектів. Також всі показники автор визначає за допомогою лише опитування експертів, що звужує пошук проблем стійкості, а також розрахунок одного індексу не дає інформації про стан стійкості за складовими та унеможливорює формулювання адекватних висновків.

Лоскутов Р.Ю. і Магомедов Р.М. пропонують розраховувати коефіцієнт стійкості підприємства. Лоскутов Р.Ю. розраховує цей показник як середнє геометричне значення коефіцієнтів рівнів технічної стійкості, стійкості організації виробництва, чисельності персоналу, фінансової стійкості, стійкості ділової активності та рентабельності. [4] Але підхід цього автора не враховує такі складові стійкості, як ринкова, інноваційна. Запропоновані коефіцієнти містять як показники, що включають інформацію з обов'язкової звітності підприємства, так і ті, що потребують для її отримання детальної оперативної інформації чи тривалих додаткових вибіркового досліджень, що, в свою чергу, ускладнює проведення оцінки стійкості. Крім того, не всі нормативні значення показників є достатньою мірою обґрунтованими. Магомедов Р.М. пропонує розраховувати зазначений коефіцієнт як співвідношення фактичного доходу в розрахунку на одного працівника, тобто рівня дохідності, до його планового (нормативного) рівня. Передбачений показник, на думку Магомедова Р.М., має характеризувати ступінь відповідності фактичного задоволення економічних інтересів суб'єктів створення та функціонування організації її плановому (еталонному) рівню [5].

Брянцева І.В., використовуючи системний підхід, стверджує що стійкість формується в процесі виробництва, а підтримується на етапах реалізації продукції. Такий підхід є досить логічним, але спірним питанням видається виокремлення в окрему підсистему стійкості рівня рентабельності, адже аналіз рівня рентабельності є частиною фінансового аналізу [6]. Тобто поза увагою залишається інвестиційна та соціальна стійкість функціонування підприємства.

На основі системного підходу Сайфулін Р.С. і Кадиков Г.Г. запропонували використовувати для оцінки стійкості підприємства рейтингове число [7]. Але оцінюють вони тільки фінансову стійкість підприємства. Діагностика стійкості на базі коефіцієнтного методу розрахунку рейтингового числа не дозволяє оцінити інші, крім фінансових, причини попадання підприємства в зону кризового стану. Тобто, використання коефіцієнтного методу дає нам обмежену інформацію, він відображає тільки кінцевий результат діяльності підприємства, причому, лише фінансовий. Крім того, нормативні значення коефіцієнтів, які використовуються для рейтингової оцінки, також не враховують галузеву специфіку.

Стоянови Є.А. і Є.С., виділяючи велику кількість показників стійкості підприємства (рентабельність власних засобів, запас фінансової стійкості підприємства, ефект фінансового важеля, плече фінансового важеля, коефіцієнти маневрування власних засобів, накопичення амортизації, фінансової незалежності, довготривалого залучення позикових засобів, реальної вартості основних і матеріальних оборотних засобів, покриття інвестицій, співвідношення залучених засобів і здатності самофінансування, співвідношення здатності самофінансування і додаткової вартості), не приділяють уваги соціальної, інноваційної та ринкової складовим стійкості [8].

Кочетковим В.М. запропоновано методичний підхід до оцінки рівня стійкості функціонування підприємства на підставі розрахунку узагальнюючого показника, який базується на функціональних складових стійкості підприємства: фінансовій, виробничій та зовнішньоекономічній, що уможливорює кількісне визначення реального стану підприємства. Але поза увагою дослідника залишається інноваційний аспект стійкості [9].

Пергамент М.Д., не виокремлюючи складові стійкості, пропонує оцінку проводити за шістьма показниками: завантаження підприємства, прибутковість, технічна оснащеність, ефективність управління, фінансове становище, ділова активність. І в кінці розраховує коефіцієнт економічної стійкості (інтегральний показник) як середнє геометричне показників стійкості [10].

Ряд дослідників оцінку стійкості підприємства будують на основі сценарного підходу (Романова А.І., Тхор С.А., Кондратьєва О.В., Михайлюк Р.В., Хорев А.І., Полозова А.Н., Фролова Н.В., Золотов А.В.).

Сценарний підхід до оцінки полягає в моделюванні ситуації стосовно стійкості на певний момент часу. Але кожна ситуація характеризується різним співвідношенням цільових та фактичних показників. Упродовж часу складові стійкості характеризують з різних сторін стан і розвиток підприємства, впливають один на одного та на головний показник – стійкість – по різному. Будь-які сценарні оцінки несуть відбиток суб'єктивності; крім того, вони ґрунтуються на неявному припущенні про те, що стійкість в майбутньому матиме схожість з поведінкою в минулому, що в загальному випадку далеко не очевидно.

Сценарний підхід до формування стійкості розглядає Романова А.І. В її дослідженнях стійкість оцінюється на основі поставлених цілей. При цьому як фактори стійкості розглядаються цінова, управлінська, виробнича, фінансова та ділова стійкості, а також конкурентоспроможність. Для якісної та кількісної оцінки ступеня впливу факторів на рівень стійкості передбачається широкий перелік показників. Одного узагальнюючого показника не пропонується [11].

Тхор С.А. запропонував ввести у вжиток методику визначення середнього критерію стійкості підприємства. Його використання в системі управління стійкістю підприємства представлено у вигляді моделі раціонального стану підприємства, що передбачає знаходження варіанта оптимального плану функціонування підприємства на основі визначення функціональних критеріїв стійкості та їх розрахунків. Але в дослідженнях цього автора середні значення функціональних критеріїв не корегуються на фактор ризику втрати стійкості, що в кризових умовах є необхідною складовою [12].

Михайлюк Р.В. у своєму авторефераті запропонував для аналізу, оцінки та подальшого управління стійкістю використовувати коефіцієнтний метод та метод рейтингування. Нею було встановлено найактуальніші проблеми стійкості, якими є низький рівень капіталізації, низька якість активів, дисбаланс у термінах та структурі активів і пасивів [13].

Хорев А.І., Полозова А.Н., Фролова Н.В. при визначенні стійкості підприємства, крім перелічених вище її складових, оцінюють ще організаційний аспект [14]. Вони вважають, що «господарство будь-якої комерційної організації неправомірно розглядати у відриві від її зовнішнього та внутрішнього середовища», яке, на їх думку, і характеризує організаційну складову стійкості. Стійкість підприємства оцінюють на основі темпів зростання прибутку порівняно з виручкою, виручки порівняно з затратами, затрат порівняно з вартістю оборотних засобів, оборотних засобів порівняно з вартістю основних, а основних фондів порівняно із зростанням чисельності персоналу. З однієї точки зору, така залежність є виправданою, з іншої – вона знову ж таки враховує математичну залежність, але не може свідчити про загальний стан стійкості функціонування підприємства. Тобто в даній методиці визначається тільки характер економічного розвитку підприємства, а не рівень його стійкості на певний момент часу.

Золотов А.В. при оцінці стійкості пропонує використовувати певний перелік показників, що відображають негативні моменти, тенденції економічної діяльності підприємства. В основному цей перелік складається з показників, що характеризують фінансову складову господарської діяльності підприємства. Автор вказує на те, що в кожному конкретному випадку на основі методу експертних оцінок необхідно відібрати із запропонованого переліку ті показники, які відповідають специфіці підприємства в конкретній економічній ситуації. Після відбору показників відбувається їх ранжування (визначення значимості) також експертним шляхом [15]. Проте запропоновані показники можна використовувати для оцінювання стійкості функціонування підприємств лише з доповненням їх іншими показниками, які характеризували б невраховані складові стійкості, а також за умови розробки та обґрунтування методики обчислення на їх основі інтегрального показника, що характеризував би стійкість підприємства з точки зору комплексного підходу до неї.

Найбільшого поширення та практичної значущості в дослідженні економічних процесів набув ресурсний підхід, який базується на твердженні, що ринковий стан підприємства ґрунтується на унікальному поєднанні матеріальних і нематеріальних ресурсів підприємства й управлінні ними. Тому джерелом стійкості функціонування виступає унікальна комбінація специфічних видів ресурсів підприємства. Представниками ресурсного підходу до оцінки стійкості є Олефіренко О.В., Маковейчук К.О., Докієнко Л.М., Крейніна В.В., Швайка Л.А., Ковалевич В.М., Берлін М.С., Анохін С.Н., Зайцев О.М., Кондрашова В.К. Основна перевага цього підходу – всеосяжний, комплексний характер, оскільки в його межах досліджуються найважливіші чинники, що впливають на стійкість підприємства, вивчаються основні процеси, які впливають на її забезпечення, проводиться аналіз розподілу та використання ресурсів підприємства, розглядаються економічні індикатори, що відображають рівень стійкості підприємства, і розробляються заходи для забезпечення максимально високого її рівня. Стійкість підприємства, згідно з ресурсним підходом, буде залежати від швидкості, з якою знецінюються або старіють ті ресурси, на яких вона базується.

Але і цей підхід до оцінки стійкості не позбавлений недоліків. Наприклад, Олефіренко О.В. запропоновано методичний підхід до оцінки з врахуванням цільової функції – ефективність виробництва, капіталу, інвестицій [16]. Але до практичної реалізації доведена лише методика забезпечення фінансової стійкості, для оцінки якої використовувалася система відомих аналітичних коефіцієнтів.

Докієнко Л.М. було запропоновано до використання на вітчизняних підприємствах моделі управління стійкістю: коефіцієнтну, мультиплікативну, модифікованого балансу та системну, які дозволяють не лише оцінити стійкість в поточному періоді, але й виступають модельним інструментом її прогнозування; виділено певні обмеження щодо використання зазначених моделей, які обумовлені їх перевагами та недоліками [17].

Ковалевичем В.М. розроблені методичні основи оцінки стійкості функціонування підприємства через рентабельність сукупного капіталу, що включає не тільки речовий капітал, але й людський капітал [18]. Він розраховує вплив амортизаційності, зарплатоємності, матеріаломісткості, податкоємності на рівень рентабельності капіталу підприємства.

Швайкою Л.А. запропоновано оцінку стійкості проводити на основі розрахунку фінансової стійкості, яка відображає узагальнений результат стійкості підприємства за всіма напрямками його діяльності. Безпосередніми показниками, які комплексно характеризують надійність бізнесу, є беззбиткова програма виробництва, коефіцієнт операційної активності та безпеки, показники ефективності капіталовкладень, витратовіддача, капіталовіддача, рентабельність капіталу [19]. В працях цього автора соціальна та інноваційна складова зовсім не враховуються.

Берлін М.С. пропонує для оцінки стійкості визначення рівня динаміки умов функціонування, але не визначає, яка динаміка показників повинна бути, щоб забезпечити стійкість функціонування підприємства [20].

Маковейчук К.О. як представниця ресурсного підходу розробила метод контролю рівня стійкості на основі виділення й оцінки кількісних і якісних індикаторів зовнішніх та внутрішніх факторів; методу моделювання і аналіз кількісних індикаторів, що негативно впливають на рівень стійкості підприємства, з метою вироблення компенсуючих впливів та запропонувала використовувати методи економіко-математичного моделювання з метою підвищення рівня стійкості підприємства [21]. При оцінці індикаторів різних складових стійкості вона вважає за доцільне використання методів, що ґрунтуються на теорії нечітких множин. Але такий підхід потребує дослідження показників за великі проміжки часу і не дає можливість вчасно усунути наявні проблеми щодо забезпечення стійкості.

Власну методику оцінки стійкості функціонування підприємств пропонують Анохін С.Н. [22] та Зайцев О.М. що при оцінці стійкості підприємств враховують особливості промисловості будівельних матеріалів [23], але не беруть до уваги фактор ризику втрати стійкості підприємством під впливом зовнішніх та внутрішніх чинників. Також негативним чинником є відсутність вагових коефіцієнтів складових показників, що відображало б їх значення і вплив на результуючий показник.

Серед дослідників результатів діяльності підприємства у контексті його стійкості можна особливо відзначити Кондрашову В.К. Автор наводить низку залежностей між окремими локомотивами діяльності підприємства і величиною ризику, враховуючи невизначеність зовнішнього середовища, і визначає характер мінливості витрат залежно від зміни обсягу випуску продукції. Вона пропонує визначати коефіцієнти реагування по кожній групі продукції, але не враховує ступінь ризику за іншими складовими [24]. Оцінка коефіцієнта дозволяє більш обґрунтовано формувати стратегію розвитку виробництва, визначати маркетингову політику підприємства, але не дає можливість розглядати інші аспекти формування стійкості, а лише виробничі ресурси.

Основним підходом до оцінки стійкості ми вважаємо комплексний, що є найбільш доцільним для динамічного аналізу взаємозв'язків між складовими стійкості. Враховуючи той факт, що управління стійкістю має на меті стабілізувати стійкість підприємства, компенсувати можливі втрати, необхідно враховувати переваги всієї різноманітності наявних підходів та методів оцінки стійкості функціонування підприємств. Саме комплексний підхід дозволяє виокремити ті елементи існуючих підходів, які можна застосовувати в сучасних умовах. Системний підхід дозволяє розглядати стійкість як систему взаємопов'язаних елементів і дає змогу оцінити кожен складову за визначеними показниками, ресурсний підхід дає можливість аналізувати вплив використання ресурсів за визначеними складовими, а сценарний підхід дозволяє оцінювати стійкість залежно від економічної ситуації та розробляти заходи, прийнятні саме в діючих умовах. На цій основі ми й будемо розробляти власну методику оцінки стійкості функціонування підприємства.

Висновки. Проведений аналіз підходів до оцінки стійкості, що застосовуються у вітчизняній практиці в сучасний період, розкрив ряд недоліків:

- у розрахунках показників стійкості до розгляду представниками системного та ресурсного підходів приймаються різні складові внутрішньої стійкості підприємства, але всі вони більшою мірою зводяться до оцінки фінансової стійкості як узагальнюючого показника, що не враховує інші аспекти формування стійкості та ускладнює їх застосування при управлінні стійкістю підприємства в цілому;
- для оцінки стійкості функціонування підприємств за ресурсним підходом найчастіше використовується надлишкова кількість показників, ідентичних за економічним значенням, що спричиняє зайві розрахунки, ускладнює аналітичну роботу;
- недоліком більшості розглянутих методик є статичний характер отриманої оцінки, а також відсутність можливостей використання їх для подальшого факторного аналізу. Це, в свою чергу, обмежує можливість прогнозування перспектив розвитку підприємства і підтримки необхідного рівня його стійкості;

• в умовах зростання змін у зовнішньому середовищі методи оцінки перспективного рівня стійкості не враховують впливу зовнішніх факторів, ступінь ризику щодо втрати стійкості за різними складовими.

Таким чином, для реальної оцінки стійкості підприємств постає необхідність удосконалення методики її оцінки в таких напрямках:

- використання потрібного мінімуму найбільш значущих показників;
- урахування впливу факторів зовнішнього середовища;
- корегування стійкості за всіма складовими на ризик втрати стійкості.

ЛІТЕРАТУРА

1. Слабинський С.А. Управління стійкістю підприємства: дисертація на здобуття наук. ступ. к.е.н. по спеціальності 08.06.01 «Економіка, організація і управління підприємствами». – Донецьк, 2005. – 217 с.
2. Даренских Ю.А., Колотова Н.С., Храмова Л.Б., Зимина М.В. Факторный анализ экономической эффективности общественного производства региона // Вопросы статистики. – 2005. – № 12. – С. 11–17.
3. Белый И.И. Управление экономической устойчивостью промышленного предприятия [Электронный ресурс] / И.И. Белый // Устойчивое развитие и целостность экономических систем: Всерос. Интернет-конф., 21 ноября – 12 декабря 2005 г. – Режим доступа к журн.: www.eaphes.ru.
4. Лоскутов Р.Ю. Резервы повышения экономической устойчивости промышленного предприятия: автореф. дис. на соискание учен. степени канд. эконом. наук: спец. 08.00.05 «Экономика и управление народным хозяйством» / Р.Ю. Лоскутов. – Саратов, 1998. – 20 с.
5. Магомедов М.Д. Механизм распределения прибыли в интеграционных системах АПК / М.Д. Магомедов, А.В. Рыбин // Пищевая промышленность. – 2003. – № 1. – С. 8–9.
6. Брянцева И.В. Рейтинговая оценка экономической устойчивости строительного предприятия // Экономика строительства. – 2002. – № 11. – С. 20–27.
7. Шеремет А.Д. Методика финансового анализа / А.Д. Шеремет, Р.С. Сайфулин. — М.: ИНФРА-М, 1996. – 176 с.
8. Стоянова Е.С. Финансовый менеджмент: Российская практика. – М.: Перспектива, 1995. – 308 с.
9. Кочетков В.Н. Анализ банковской деятельности: теоретико-прикладной аспект: Монография / Кочетков В.Н. – К.: МАУП, 1999. – 192 с.
10. Пергамент М.Д. Управление экономической устойчивостью полиграфических предприятий: автореф. дис.... канд. экон. наук: 08.00.05 / М.Д. Пергамент – М., 2005. – 26 с.
11. Романова Г.И. Методологические проблемы экономического развития инвестиционно-строительного комплекса в условиях конкурентной среды: На примере Приволжского федерального округа: Дис. ... д-ра экон. наук: 08.00.05. – М., 2003.
12. Тхор С.О. Проблеми формування моделі стійкого економічного розвитку / С.А. Тхор // Вісник Східноукраїнського національного університету імені Володимира Даля: науковий журнал / Ред. О.Л. Голубенко, відп. за вип. І.П. Житна. – Луганськ: Східноукраїнський нац. ун-т ім. В. Даля, 2006. – № 5 (99). – 259 с.
13. Михайлюк Р.В. Механізм управління фінансовою стійкістю комерційних банків: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. экон. наук: спец. 08.00.08 «Гроші, фінанси і кредит» / Р.В. Михайлюк. – Тернопіль, 2008. – 22 с.
14. Хорев А.И., Полозова А.Н, Фролова Н.В. Управление организационно-экономической устойчивостью хлебопекарных организаций. – Воронеж: Центрально-Черноземное книжное издательство, 2002. – 201 с.
15. Золотов А.А. Оценка устойчивости функционирования и развития предприятий нефтегазовой промышленности: автореф. дис. на соиск. учен. степени канд. экон. наук / А.А. Золотов. – Пермь, 2003. – 25 с.
16. Олефиренко О.В. Оценка экономической устойчивости строительных организаций в условиях развивающегося рынка: автореф. дис. ... к.э.н.: 08.00.05 / О.В. Олефиренко. – М., 1996. – 18 с.
17. Докієнко Л.М. Управління фінансовою стійкістю підприємств в торгівлі: дис. канд. экон. наук: спец. 08.07.05 «Економіка торгівлі та послуг» / Л.М. Докієнко. – Київ, 2005.
18. Ковалевич В.М. Розвиток механізмів управління економічною стійкістю функціонування морських портів регіону: дис. канд. экон. наук: спец. 08.10.01 «Розміщення продуктивних сил і регіональна економіка» / В.М. Ковалевич – Сімферополь, 2005.
19. Швайка Л.А. Планування діяльності підприємства: навч. посіб. / Л.А. Швайка. – Л.: Новий світ-2000, 2003. – 268 с.
20. Берлин М.С. Модели управления финансовой устойчивостью страховой компанией: дис. ... канд. экон. наук : 08.00.11 / М.С. Берлин; Донецк. нац. ун-т. – Донецк, 2008.
21. Маковейчук К.О. Моделювання управління економічною стійкістю підприємств електронної комерції : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. экон. наук: спец. 08.06.01 «Економіка, організація і управління підприємствами» / К.О. Маковейчук. – Донецьк, 2004. – 17 с.
22. Анохин С.Н. Методика моделирования экономической устойчивости промышленных предприятий в современных условиях / С.Н. Анохин – Саратов: Саратов. гос. техн. ун-т, 2000. – 40 с.
23. Зайцев О.Н. Оценка экономической устойчивости промышленных предприятий (на примере промышленности строительных материалов): автореф. дис. – Хабаровск, 2007. – 23 с.
24. Кондрашова В.К., Музанова О.И., Степанова Г.Н. Управление полиграфическим предприятием на основе информационных систем. – М.: УИЦ МГУП, 2005.